

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра анатомії людини

Навчальний рік 2022-2023

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«Анатомія людини»  
(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибіркового освітній компонент \_\_\_\_\_ вибіркового \_\_\_\_\_

Форма здобуття освіти \_\_\_\_\_ очна \_\_\_\_\_  
(очна; змішана; дистанційна)

Галузь знань \_\_\_\_\_ 23 «Соціальна робота» \_\_\_\_\_  
(шифр і назва галузі)

Спеціальність \_\_\_\_\_ 231 «Соціальна робота», перший (бакалаврський) рівень \_\_\_\_\_  
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма (освітньо-наукова програма) \_\_\_\_\_ «Соціальна робота» \_\_\_\_\_

Курс перший

Силабус освітнього компоненту  
затверджений на засіданні кафедри  
анатомії людини

Протокол від  
“26” серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ проф. Вовк О.Ю.  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією ХНМУ з  
проблем загальної та передфахової  
підготовки

Протокол від  
“31” серпня 2022 року № 1

Голова методичної комісії ХНМУ з проблем  
загальної та передфахової підготовки

\_\_\_\_\_ проф. Вовк О.Ю.  
(підпис) (прізвище та ініціали)

**РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:**

завідувач кафедри анатомії людини, д.мед.н., професор О.Ю. Вовк,  
асистент кафедри анатомії людини, PhD І.В. Чеканова,  
старший викладач кафедри анатомії людини, к.мед.н. О.М. Сазонова

### Дані про викладача, що викладає освітній компонент

Прізвище, ім`я, по батькові	Сазонова Ольга Миколаївна
Наукова ступінь	Кандидат медичних наук
Посада	Старший викладач кафедри анатомії людини
Контактний телефон	+380630511280
Електронна пошта	om.sazonova@kntmu.edu.ua
Прізвище, ім`я, по батькові	Сазонова Ольга Миколаївна
Наукова ступінь	Кандидат медичних наук

**Контактний тел. та E-mail кафедри:** тел. (057) 700-36-26, [khnmu\\_anatomy@ukr.net](mailto:khnmu_anatomy@ukr.net)

**Очні консультації:** розклад та місце проведення за розкладом кафедри.

**Он-лайн консультації:** розклад та місце проведення за попередньою домовленістю з викладачем.

**Локація:** заняття проводяться за адресом: проспект Незалежності 12

## ВСТУП

**Силабус освітнього компоненту** «Анатомія людини» складений відповідно до Освітньо-професійної програми “Соціальна робота” та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), перший (бакалаврський) рівень, галузь знань – 23 «Соціальна робота», спеціальність 223 «Соціальна робота», денна форма навчання.

**Опис освітнього компоненту.** Вивчення освітнього компоненту «Анатомія людини» являє собою адаптовану до потреб медицини класичну модель університетського курсу, який передбачає набуття кожним студентом знань у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання при подальшому вивченні інших фундаментальних наук медицини, та у практичній діяльності лікаря.

**Предметом** вивчення освітнього компоненту «анатомія людини»: наука про форму, будову, походження та розвиток органів, систем і організму людини в цілому.

### **Міждисциплінарні зв'язки:**

#### **Анатомія людини як освітній компонент:**

а) базується на вивченні здобувачами медичної біології, гістології, цитології і ембріології, біофізики, латинської мови, етики, філософії, екології та інтегрується з цими освітніми компонентами;

б) закладає основи для вивчення здобувачами нормальної та патологічної фізіології, патологічної анатомії, оперативної хірургії та топографічної анатомії, деонтології, пропедевтики клінічних освітніх компонентів та формування умінь застосовувати знання з анатомії людини в процесі подальшого вивчення усіх клінічних освітніх компонентів і в майбутній професійній діяльності.

### **Послання на сторінку освітнього компоненту в MOODLE**

<http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=496>

## **1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ**

**1.1. Мета освітнього компоненту** передбачає набуття кожним студентом знань з анатомії у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання при подальшому вивченні інших фундаментальних наук медицини, та у практичній діяльності лікаря.

Мета вивчення анатомії людини – **кінцеві цілі** встановлені на основі ОПП підготовки лікаря за фахом відповідно до блоку її змістового модулю (природничо-наукова підготовка) і є основою для побудови змісту освітнього компоненту. Опис цілей сформульований через вміння у вигляді цільових завдань (дій). На підставі кінцевих цілей до кожного модулю або змістового модулю сформульовані **конкретні цілі** у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення освітнього компоненту.

### **Кінцеві цілі освітнього компоненту:**

- *Аналізувати інформацію про будову тіла людини, системи, що його складають, органи і тканини;*
- *Визначити топографоанатомічні взаємовідносини органів і систем людини;*
- *Трактувати закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини, варіанти мінливості органів, вади розвитку;*
- *Інтерпретувати статеві, вікові та індивідуальні особливості будови організму*

людини;

- *Передбачити взаємозалежність і єдність структур і функцій органів людини їх мінливість під впливом екологічних факторів;*
- *Визначити вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;*
- *Демонструвати володіння морально-етичними принципами ставлення до живої людини та її тіла як об'єкта анатомічного та клінічного дослідження.*

**1.2. Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «анатомія людини»** як науки є системний підхід до опису форми, будови органів, положення (топографії) частин та органів тіла в єдності з виконуваними функціями з урахуванням вікових, статевих та індивідуальних особливостей людини.

**1.3. Компетентності та результати навчання,** формуванню яких сприяє освітній компонент (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті).

**1.3.1.** Згідно з вимогами стандарту освітній компонент забезпечує набуття здобувачами **компетентностей:**

- **інтегральні:** здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі навчання для майбутньої професійної діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень, здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

- **загальні:**

1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. професії
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії. ситуації.
3. Здатність до здійснення саморегуляції, ведення здорового способу життя, здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
4. Здатність до вибору стратегії спілкування; здатність працювати в команді; навички між особистісної взаємодії.
5. Здатність спілкуватися рідною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватись другою мовою.
6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим.
8. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
9. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
10. Здатність діяти соціально відповідальної та громадської свідомості.
11. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

- **спеціальні (фахові, предметні):** здатність до оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень.

**1.3.2.** Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами наступних **програмних результатів навчання:**

1. Здобуття особою загальних та спеціальних фундаментальних і професійно-орієнтованих знань, умінь, навичок, компетентностей, необхідних для виконання типових професійних завдань, пов'язаних з її діяльністю в медичній галузі на відповідній посаді.
2. Знання психофізіологічних особливостей людини, здоров'я людини, підтримки здоров'я, профілактики захворювань, лікування людини, здоров'я населення.
3. Оцінювання результатів опитування, фізичного обстеження, даних лабораторних та інструментальних досліджень.

4. Сформованість фахівця з належними особистими якостями, який дотримується етичного кодексу лікаря.

**1.3.3. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами наступних соціальних навичок (Soft skills):**

- комунікабельність;
- грамотна письмова та усна мова;
- вміння виступати на публіці;
- аналітичний склад розуму;
- вміння побачити та вирішити проблему;
- хороша пам'ять;
- креативність;
- орієнтованість на результат;
- завзятість;
- стресостійкість;
- готовність виконувати рутинну роботу;
- вміння приймати рішення;
- відповідальність

**2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ**

**2.1. Опис освітнього компоненту**

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компоненту
		<b>денна форма навчання</b>
Кількість кредитів 3,0 1 кредит ECTS = 30 год.	Галузь знань <u>23 «Соціальна робота»</u> (шифр і назва)	Вибіркова
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність: <u>231 «Соціальна робота»</u> (шифр і назва)	<b>Рік підготовки:</b>
		1-й
		<b>Семестр</b>
		1-й
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 50 – 55,5% самостійної роботи студента – 40 – 44,5%	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>перший (бакалаврський) рівень</u>	<b>Лекції</b>
		10год.
		<b>Практичні, семінарські</b>
		40 год.
		<b>Самостійна робота</b>
		40 год.
Вид контролю		
Залік		

### 2.2.1. ЛЕКЦІЇ

№	ТЕМИ ЛЕКЦІЙ	Кількість Годин	Вид лекцій
1.	Анатомія людини - як наука. Світова, Українська та Харківська анатомічні школи. Організація навчального процесу на кафедрі анатомії людини. Предмет і задачі анатомії. Осі і площини тіла людини. Функціональна остеологія. та міологія.	2	Лекція-презентація
2.	Спланхнологія. Вчення про внутрішні органи	4	Лекція-презентація
3.	Вчення про периферійну нервову та судинну системи	4	Лекція-презентація
	Всього:	10	

### 2.2.2. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Не має

### 2.2.3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

№ з\п	Назва теми	К-ть годин	Методи навчання	Форми контролю
	Кістки верхньої кінцівки. Кістки нижньої кінцівки. Анатомія кісток черепа. Вікові і статеві особливості будови черепа	4	Розповідь-пояснення, демонстрація на анатомічних препаратах, презентація, використання трупного матеріалу; робота за віртуальним анатомічним столом Anatomage Table; робота з синтетичним трупом SynDaver; розв'язування ситуаційних задач, оцінювання вікових, статевих та індивідуальних особливостей будови органів людини.	Усне опитування, письмове опитування, тестовий контроль, творчі завдання, індивідуальні завдання, реферати, доповіді.
	Вчення про сполучення кісток. Функціональна артрологія.	4	-//-/-	-//-/-
	Функціональна міологія. М'язи тулуба, голови, шиї та кінцівок. Топографія.	4	-//-/-	-//-/-
	Морфо-функціональні особливості будови серцево-судинної, дихальної, травної та	4	-//-/-	-//-/-

	видільної систем.			
	Морфо-функціональні особливості будови імунної та ендокринної систем.	4	-//-/-	-//-/-
	Вчення про нервову систему. Функціональна анатомія спинного мозку.	4	-//-/-	-//-/-
	Функціональна анатомія головного мозку.	4	-//-/-	-//-/-
	Черепні нерви та анатомія органів чуття. Провідні шляхи головного та спинного мозку.	4	-//-/-	-//-/-
	Морфо-функціональні особливості будови, кровопостачання та іннервації органів тіла людини	4	-//-/-	-//-/-
	Анатомія вегетативної нервової системи	4	Опитування	Вирішення пакету завдань за змістом навчального матеріалу. Оцінювання освоєння практичних навичок
	<b>Всього:</b>	40		

#### 2.2.4. ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Не має

#### 2.2.5. САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Тема	К-ть годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Описати основні етапи розвитку анатомії: - історія розвитку анатомії в античні часи та епоху Відродження; - історія розвитку українських анатомічних шкіл до XX сторіччя.	4	Демонстрація на анатомічних препаратах, презентація, використання трупного матеріалу; робота з віртуальним анатомічним столом Anatomage Table; робота з синтетичним трупом SynDaver.	ПК, ПЗ відповідно до КТП.
2.	Оволодіти умінням - застосовувати площини та вісі щодо опису анатомічних об'єктів	4	-//-/-	-//-/-



3.	Оволодіти умінням: - описати вікові особливості будови черепа. - демонструвати на препаратах будову кісток. - схеми з'єднання кісток.	4	-//-//-	-//-//-
4.	Оволодіти умінням - демонструвати на препаратах з'єднання між кістками.	4	-//-//-	-//-//-
5.	Оволодіти умінням: - демонструвати на препаратах: - м'язи тулуба; - голови; - шиї; - кінцівок.	4	-//-//-	-//-//-
6.	Оволодіти умінням демонструвати на препаратах будову та описати топографію: - органів травної системи; органів дихальної системи; органів сечової системи; - органів жіночої та чоловічої статевих систем; органів імунної системи; органів ендокринної системи.	4	-//-//-	-//-//-
7.	Оволодіти основами опису будови органів травної, дихальної, сечової та статевих систем. Оволодіти умінням - демонструвати на препаратах будову серця, малювати схему великого та малого кола кровообігу	4	-//-//-	-//-//-
8.	Оволодіти основами опису будови головного мозку та його відділів	4	-//-//-	-//-//-
9.	Оволодіти основами опису схем провідних шляхів головного мозку.	4	-//-//-	-//-//-
10.	Оволодіти умінням - демонструвати на препаратах периферійні кровеносні судини та нерви, малювати схему нервових сплетень.	4	-//-//-	-//-//-
	Всього:	40		

### 3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

**3.1.** Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ»

#### Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД)

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни (ПНД) та підсумкового заняття (ПЗ) здобувачу виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно».

Підсумковий бал за (ПНД) та підсумкові заняття (ПЗ) визначається як середнє арифметичне традиційних оцінок за кожне заняття та ПЗ, округлене до 2-х знаків після коми та перераховується у багатобальну шкалу за таблицями 2.

Додаток 2  
до п. 2.6 Інструкції,  
затвердженої  
наказом ХНМУ  
від 21.08.2021 № 181

Таблиця 2

#### Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для освітніх компонентів, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	<b>Менше 3</b>	<b>Недостатньо</b>

4.5-4,51	180	3.72-3,73	149
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139

### Оцінювання самостійної роботи студента

Матеріал для самостійної роботи здобувачів, який передбачений в темі практичного заняття одночасно із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю.

Оцінювання тем, які виносяться тільки на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюються при підсумковому занятті.

### Оцінювання індивідуальної роботи студента

На засіданні кафедри затверджено перелік індивідуальних завдань (участь з доповідями в студентських конференціях, профільних олімпіадах, підготовка аналітичних оглядів з презентаціями з визначенням кількості балів за їх виконання, які можуть додаватись, як заохочувальні (**не більше 10**)).

**Бали за індивідуальні завдання одноразово нараховуються студентіві тільки комісійне (комісія – зав. кафедри, завуч, викладач групи) лише за умов успішного їх виконання та захисту. В жодному разі загальна сума балів за ПНД не може перевищувати 120 балів.**

### Підсумкове заняття

**Підсумкове заняття** (далі - **ПЗ**) обов'язково проводиться згідно з робочою навчальною програмою з освітнього компоненту (далі-РНПОК) протягом семестру за розкладом, під час занять.

Приєм **ПЗ** здійснюється викладачем академічної групи за можливою присутністю куратора факультету.

Кафедра забезпечила для підготовки до **ПЗ** на інформаційному стенді такі матеріали:

- перелік теоретичних питань (у т.ч. питання із самостійної роботи);
- перелік практичних навичок;
- критерії оцінки знань і умінь здобувачів;
- графік відпрацювання здобувачами пропущених занять впродовж семестру.

### **Рекомендації щодо проведення підсумкового заняття:**

1. Вирішення варіанту завдань за змістом навчального матеріалу (1 варіант містить 10 питань);
2. Оцінювання освоєння практичних навичок (критерії оцінювання – «виконав» або «не виконав»).

Під час оцінювання знань студента з теоретичних питань, що входять до даного підсумкового заняття (ПЗ) здобувачу виставляється традиційна оцінка, яка конвертується у багатобальну шкалу разом з оцінками за ПНД (таблиця 1).

#### **13.2 Проведення та оцінювання заліку.**

залік для освітніх компонентів, вивчення яких завершено - проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті з дисципліни та передбачає врахування ПНД (табл.2) та перевірку засвоєння усіх тем з освітнього компоненту. Оцінка визначається у балах від 120 до 200 та відміткою – «зараховано», «не зараховано».

- Перевірку засвоєння усіх тем з освітнього компоненту передбачає:
  - - рівень теоретичних знань;
  - - розвиток творчого мислення;
  - - навички самостійної роботи;
  - - компетенції - вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх у вирішенні практичних навичок.
- Якщо залік не складено, встановлюються дати перескладання під час канікул, до початку наступного семестру.

#### **• Технологія проведення:**

- 1. Оцінювання засвоєння практичних навичок та теоретичних знань за всіма темами освітнього компоненту вибірково проводиться в день останнього заняття.
- Критерії оцінювання практичних навичок і теоретичних знань (табл. 2, 3).
- **Залік** - проводиться викладачем групи на останньому практичному занятті .

### **ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ**

#### **- Оцінка з освітнього компоненту**

Освітній компонент вивчається протягом 1-го семестру, вивчення яких закінчується у поточному семестрі, а формою контролю є «залік» передбачається врахування ЗНД. Бали за ЗНД розраховуються як середнє арифметичне оцінок за весь семестр вивчення освітнього компоненту (з точністю до сотих) за таблицею 2, автоматично в рамках функціоналу електронного журналу АСУ. ЗНД перераховується у багатобальну шкалу за таблицею 2 (додаток 2) від 120 до 200 балів та відміткою – «зараховано», «не зараховано».

## 3.2. ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

### Спеціальність:231 «Соціальна робота»

1. Визначення предмету “Анатомія оболони, зовнішня будова. Спинномозкова людини”, його завдання. Поняття про рідина морфологію. Методи морфологічних досліджень.
2. Загальна характеристика системи скелета людини. Осьовий та додатковий скелети. Будова кістки як органа, хімічний склад, види кісток.
3. З’єднання кісток, види. Будова суглоба, допоміжний апарат суглоба. Класифікація суглобів, види рухів у суглобах.
4. Череп, його відділи й кістки. З’єднання кісток черепа. Вікові та статеві особливості черепа.
5. Хребтовий стовп, його відділи. Особливості будови хребців. З’єднання хребців. Хребтовий стовп у фізіологічні вигини хребта, їх формування та значення.
6. Скелет грудної клітки. З’єднання грудної клітки. Грудна клітка в цілому.
7. Кістки та з’єднання плечового пояса. Кістки та з’єднання верхньої кінцівки.
8. Кістки та з’єднання тазового пояса. Таз у цілому. Статеві відмінності тазу. виміри жіночого тазу.
9. Кістки та з’єднання нижньої кінцівки.
10. Скелетні м’язи, їх розміщення, будова м’яза як органа. Допоміжний апарат м’язів.
11. М’язи голови. М’язи прикріплення м’язів лиця. Жувальні м’язи.
12. М’язи шиї. Класифікація, функції.
13. М’язи спини, їх функції.
14. М’язи грудної клітки, їх функції. Діафрагма.
15. М’язи живота, їх функції. Живота. Пахвинний канал.
16. М’язи верхньої кінцівки, їх функції.
17. М’язи нижньої кінцівки, їх функції.
18. Роль нервової системи в функцій організму та взаємозв’язку нервової системи. Класифікація нервової системи.
19. Рефлекс як форма нервової діяльності. Види рефлексів.
20. Рефлекторна дуга (проста, складна) ланки.
21. Спинний мозок, його розміщення, будова. Спинномозкова речовина. Сегмент, корінці, біла та сіра речовини. Функції спинного мозку.
22. Внутрішня будова спинного мозку. Шийне сплетення, основні гілки та ділянки іннервації.
23. Плечове сплетення, основні гілки та ділянки іннервації.
24. Попереково-крижове сплетення: поперек та крижове сплетення, основні гілки та ділянки іннервації.
25. Головний мозок: загальні відомості, розміщення, розвиток, відділи. Оболони головного мозку та простори між ними. Спинномозкова рідина. Гематоенцефалічний бар’єр.
26. Довгастий мозок, його топографія, будова, функції. Біологічне значення довгастого мозку.
27. Задній мозок, його розміщення, будова, порожнина, функції.
28. Середній мозок: розташування, будова, порожнина, функції.
29. Проміжний мозок, його розміщення, будова, порожнина, функції. Поняття про сітчастий утвір (ретикулярну формацію), особливості будови, функції.
30. Кінцевий мозок, його розміщення, будова, порожнини. Мозолисте тіло. Біла речовина.
31. Черепні нерви, кількість, функціональні види (рухові, чутливі, змішані), ділянки іннервації.
32. Загальна характеристика залоз внутрішньої секреції. Поняття про залозу, властивості та біологічну активність. Тканинні гормони.
33. Щитоподібна залоза. Прищитоподібні залози. Топографія, будова, гормони. Прояви гіпо- та гіперфункції.
34. Гіпофіз: передня та задня частки, топографія, будова, гормони, їх значення. Шишкоподібна залоза, її розміщення, гормони, прояви гіпо- та гіперфункції.
35. Надниркові залози; топографія, будова, гормони.

37. Підшлункові острівці, їх розміщення, 55. Артерії головного мозку. Артеріальне особливості будови, гормони, їх значення. коло мозку.
38. Будова та функціональне значення 56. Артерії верхньої кінцівки, їх гілки та ротової порожнини. Слинні залози. ділянки кровопостачання. Місця притискання
39. Глотка, її розміщення, частини, будова артерій для тимчасової зупинки кровотечі. стінки. Стравохід, його розміщення, частини, 57. Артерії нижньої кінцівки, їх гілки та звуження. ділянки кровопостачання. Вени великого кола
40. Шлунок: топографія, форма, будова, кровообігу. Особливості кровотоку у венах. частини. Функції шлунка. Шлункові залози. Фактори, що сприяють руху крові по венах.
41. Печінка: топографія, будова, функції. 58. Верхня порожниста вена, основні гілки Печінкова часточка. Жовчовивідні шляхи. та ділянки відтоку крові.
42. Підшлункова залоза: топографія, 59. Нижня порожниста вена, основні гілки будова, функції. та ділянки відтоку крові.
43. Тонка кишка: розміщення, відділи, 60. Ворітна вена, її значення. Значення особливості будови стінки. сполучень (анастомозів) між венами.
44. Товста кишка: розміщення, відділи, 61. Нирки: топографія, форма, будова. особливості будови. 62. Структурно-функціональна одиниця
45. Очеревина. Очеревинна порожнина. нирки. Розміщення органів щодо очеревини. Брижі. 63. Сечовивідні шляхи. Жіночий та Малий чепець. Великий чепець. чоловічий сечівник.
46. Повітроносні шляхи: топографія, 64. Чоловічі статеві органи, будова, будова, функції. Приносіві пазухи. функції.
47. Легені, топографія, будова. Структурно- 65. Жіночі статеві органи, будова, функції. функціональна одиниця — ацинус. 66. Нюхова сенсорна система, відділи,
48. Плевра: будова, листки, плевральна розміщення, значення (I пара черепних нервів). порожнина, плевральні синуси. Середостіння. Смакова сенсорна система. Види смакових
49. Первинні та вторинні лімфатичні відчуттів. органи: червоний кістковий мозок, 67. Око та структури утворів. Очне яблуко, за груднинна залоза, селезінка, лімфатичне його розміщення, будова. Додаткові структури кільце глотки, ділянкові лімфатичні вузли. ока.
- Поняття про гемопоез. 68. Зорова сенсорна система, відділи,
50. Велике та мале коло кровообігу. розміщення, значення. II пара черепних нервів. Кровообіг плода. 69. Вуха: його розміщення, будова,
51. Серце: топографія, форма, будова. Межі значення. серця. Осердя, осердна порожнина. 70. Слухова сенсорна система, відділи, Кровопостачання серця. розміщення. Проведення та сприймання
52. Особливості будови серцевого м'яза. звукових коливань. Слухові відчуття. Іннервація серця. 71. Вестибулярна сенсорна система,
53. Аорта, її відділи. Артерії дуги аорти. відділи, розміщення, значення.
54. Грудна та черевна частини аорти, їх гілки та ділянки кровопостачання.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ДО ЗАЛІКУ

Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

**“Анатомія опорно-рухового апарату”**

- |                              |                              |                              |
|------------------------------|------------------------------|------------------------------|
| Хребець                      | - Крижовий розтвір           | - Клиноподібний кут          |
| - Тіло хребця                | Ребро                        | - Соскоподібний кут          |
| - Дуга хребця                | - Головка ребра              | - Тім'яний отвір             |
| - Верхня хребцева вирізка    | -- Суглобова поверхня        | - Борозна верхньої стрілової |
| - Нижня хребцева вирізка     | головки ребра                | пазухи                       |
| - Хребцевий отвір            | -- Гребінь головки ребра     | - Тім'яний горб              |
| - Остистий відросток         | - Шийка ребра                | - Верхня скронева лінія      |
| - Поперечний відросток       | - Тіло ребра                 | Потилична кістка             |
| - Верхній суглобовий         | - Горбок ребра               | - Великий отвір              |
| відросток                    | - Кут ребра                  | - Основна частина            |
| - Нижній суглобовий          | - Борозна ребра              | -- Глотковий горбок          |
| відросток                    | - Горбок переднього          | -- Схил                      |
| Шийні хребці                 | драбинчастого м'яза (на      | - Бічна частина              |
| - Передня дуга атланта       | першому ребрі)               | -- Потиличний виросток       |
| - Ямка зуба                  | - Борозна підключичної       | -- Виростковий канал         |
| - Борозна хребтової артерії  | артерії (на першому ребрі)   | -- Виросткова ямка           |
| - Задня дуга атланта         | - Борозна підключичної вени  | -- Яремна вирізка            |
| - Бічна маса атланта         | (на першому ребрі)           | -- Яремний відросток         |
| - Зуб осьового хребця        | - Горбистість переднього     | -- Канал під'язикового       |
| - Сонний горбок (VI          | зубчастого м'яза             | нерва                        |
| шийного хребця)              | Груднина                     | - Потилична луска            |
| - Поперечний отвір           | - Ручка груднини             | -- Зовнішній потиличний      |
| - Передній горбик            | -- Яремна вирізка (груднини) | виступ                       |
| - Задній горбик              | -- Ключична вирізка          | -- Верхня каркова лінія      |
| - Борозна спинномозкового    | - Тіло груднини              | -- Нижня каркова лінія       |
| нерва                        | -- Реброві вирізки           | -- Внутрішній потиличний     |
| Грудні хребці                | - Мечоподібний відросток     | виступ                       |
| - Верхня реброва ямка        | - Кут груднини               | -- Хрестоподібне             |
| - Нижня реброва ямка         | Лобова кістка                | підвищення                   |
| - Реброва ямка поперечного   | - Лобова луска               | -- Борозна поперечної        |
| відростка                    | -- Любовий горб              | пазухи                       |
| Поперекові хребці            | -- Надбрівна дуга            | -- Борозна сигмоподібної     |
| - Додатковий відросток       | -- Надперенісся              | пазухи                       |
| - Соскоподібний відросток    | -- Борозна верхньої          | -- Борозна поперечної пазухи |
| Крижова кістка               | стрілової пазухи             | Клиноподібна кістка          |
| - Основа крижової кістки     | -- Любовий гребень           | - Тіло клиноподібної кістки  |
| - Вушкоподібна поверхня      | -- Сліпий отвір              | -- Турецьке сідло            |
| крижової кістки              | - Надочноямковий край        | -- Гіпофізна ямка            |
| - Верхівка крижової кістки   | -- Надочноямковий            | -- Горбок сідла              |
| - Гористість крижової кістки | отвір                        | -- Спинка сідла              |
| - Тазова поверхня            | -- Виличний відросток        | -- Сонна борозна             |
| -- Поперечні лінії           | - Очноямкова частина         | -- Клиноподібна пазуха       |
| -- Передні крижові отвори    | -- Ямка сльозової            | - Мале крило клиноподібної   |
| - Спинна поверхня            | залози                       | кістки                       |
| -- Задні крижові             | - Носова частина             | - Велике крило               |
| отвори                       | -- Носова ость               | клиноподібної кістки         |
| -- Серединний                | - Решітчаста вирізка         | -- Мозкова поверхня          |
| крижовий гребень             | - Лобова пазуха              | великого крила               |
| -- Присередній               | Тім'яна кістка               | -- Скронева поверхня         |
| крижовий гребень             | - Потиличний край            | великого крила               |
| -- Бічний крижовий           | - Лусковий край              | -- Підскронева поверхня      |
| гребень                      | - Стріловий край             | великого крила               |
| - Крижовий канал             | - Любовий край               | -- Верхньощелепна поверхня   |
|                              | - Любовий кут                | великого крила               |
|                              | - Потиличний кут             |                              |

- Очноямкова поверхня великого крила
- Верхня очноямкова щілина
- Зоровий канал
- Круглий отвір
- Овальний отвір
- Остистий отвір
- Крилоподібний відросток
- Бічна пластина
- Присередня пластинка
- Крилоподібний канал
- Крилоподібна ямка
- Крилоподібна вирізка
- Скронева кістка
- Кам'яниста частина скроневої кістки
- Верхній край кам'янистої частини
- Борозна верхньої кам'янистої пазухи
- Задній край кам'янистої частини
- Борозна нижньої кам'янистої пазухи
- Передній край кам'янистої частини
- Борозна нижньої кам'янистої пазухи
- Передня поверхня кам'янистої частини
- Покрівля барабанної порожнини
- Трійчасте втиснення
- Розтвір каналу великого кам'янистого нерва
- Борозна великого кам'янистого нерва
- Розтвір каналу малого кам'янистого нерва
- Борозна малого кам'янистого нерва
- Задня поверхня кам'янистої частини
- Внутрішній слуховий отвір
- Внутрішній слуховий хід
- Піддугова ямка
- Нижня поверхня кам'янистої частини
- Яремна ямка
- Шилоподібний відросток
- Шило-соскоподібний отвір
- Кам'яниста ямочка
- Зовнішній отвір сонного каналу
- Внутрішній отвір сонного каналу
- Соскоподібний відросток (скроневої кістки)
- Борозна сигмоподібної пазухи
- Соскоподібна вирізка
- Соскоподібний отвір
- Барабанна частина
- Лускова частина
- Виличний відросток
- Суглобовий горбок
- Нижньощелепна ямка
- ` -- Зовнішній слуховий отвір
- Зовнішній слуховий хід
- Решітчаста кістка
- *Дірчаста пластинка*
- Дірчасті отвори
- Перпендикулярна пластинка
- Решітчастий лабіринт
- Очноямкова пластинка
- Верхня носова раковина
- Середня носова раковина
- Верхня щелепа
- Тіло верхньої щелепи
- Очноямкова поверхня
- Підочноямкова борозна верхньої щелепи
- Підочноямковий канал верхньої щелепи
- Підочноямковий край тіла верхньої щелепи
- Передня поверхня тіла верхньої щелепи
- Підочноямковий отвір верхньої щелепи
- Носова вирізка
- Підскронева поверхня тіла верхньої щелепи
- Горб верхньої щелепи
- Коміркові отвори
- Носова поверхня тіла верхньої щелепи
- Сльозова борозна
- Верхньощелепний розтвір
- Лобовий відросток верхньої щелепи
- Виличний відросток верхньої щелепи
- Піднебінний відросток верхньої щелепи
- Комірковий відросток
- Зубні комірки
- Нижня щелепа
- Тіло нижньої щелепи
- Коміркова частина
- Коміркова дуга нижньої щелепи
- Зубні комірки
- Основа нижньої щелепи
- Підборідний виступ нижньої щелепи
- Підборідний горбок
- Підборідний отвір
- Двочеревцева ямка нижньої щелепи
- Щелепно-під'язикова лінія нижньої щелепи
- Під'язикова ямка
- Піднижньощелепна ямка
- Гілка нижньої щелепи
- Кут нижньої щелепи
- Жувальна горбистість
- Крилоподібна горбистість
- Вирізка нижньої щелепи
- Віростковий відросток нижньої щелепи
- Головка нижньої щелепи
- Шийка нижньої щелепи
- Крилоподібна ямка нижньої щелепи
- Вінцевий відросток нижньої щелепи
- Отвір нижньої щелепи
- Канал нижньої щелепи
- Нижня носова раковина**
- Сльозова кістка
- Носова кістка**
- Леміш
- Піднебінна кістка
- Перпендикулярна пластинка
- Клино-піднебінна вирізка
- Пірамідний відросток
- Горизонтальна пластинка
- Вилична кістка
- Бічна поверхня
- Скронева поверхня
- Очноямкова поверхня
- Лобовий відросток
- Скроневий відросток
- Вилично-очноямковий отвір
- Вилично-лицевий отвір
- Вилично-скроневий отвір
- Під'язикова кістка
- Тіло під'язикової кістки
- Малий ріг
- Великий ріг
- Склепіння черепа
- Скронева ямка
- Стінки скроневої ямки



- Вилична дуга
- Підскронева ямка
- Стінки підскроневої ямки
- Крило-піднебінна ямка
- Стінки крило-піднебінної ямки
- Передня черепна ямка
- Середня черепна ямка
- Задня черепна ямка
- Борозна верхньої стрілової пазухи (череп)
- Борозна поперечної пазухи (череп)
- Борозна сигмоподібної пазухи (череп)
- Зовнішня основа черепа
  - Рваний отвір (череп)
- Яремний отвір (череп)
- Сонний канал скроневої кістки (череп)
- М'язово-трубний канал (череп)
- Кісткове піднебіння
  - Великий піднебінний канал
  - Малі піднебінні отвори
  - Різцевий канал
- Очна ямка
  - Очноямковий вхід
  - Надочноямковий край (череп)
  - Підочноямковий край (череп)
  - Стінки очної ямки
- Передній решітчастий отвір
- Задній решітчастий отвір
- Нижня очноямкова щілина
- Кісткова носова порожнина
  - Стінки кісткової носової порожнини
  - Хоани
  - Верхній носовий хід
  - Середній носовий хід
  - Нижній носовий хід
  - Спільний носовий хід
- Лопатка
  - Реброва поверхня
  - Підлопаткова ямка
  - Задня поверхня
  - Ость лопатки
    - Надплечовий відросток (акроміон)
    - Надостьова ямка
  - Підостьова ямка
  - Присередній край
  - Бічний край
  - Верхній край
  - Дзьобоподібний відросток

- Вирізка лопатки
- Верхній кут
- Нижній кут
- Бічний кут
- Суглобова западина
  - Надсуглобовий горбок
  - Підсуглобовий горбок
  - Шийка лопатки
- Ключиця**
  - Груднинний кінець
  - Тіло ключиці
  - Надплечовий кінець
- Плечова кістка
  - Головка плечової кістки
  - Анатомічна шийка
  - Великий горбок
  - Малий горбок
  - Гребінь великого горбка
  - Гребінь малого горбка
  - Міжгорбкова борозна
  - Хірургічна шийка
  - Тіло плечової кістки
  - Поверхні тіла
  - Дельтоподібна горбистість
  - Борозна променевого нерва
    - Виросток плечової кістки
  - Головочка плечової кістки
  - Блок плечової кістки
  - Ліктьова ямка
  - Вінцева ямка
  - Бічний надвиросток
  - Променева ямка
  - Присередній надвиросток
    - Борозна ліктьового нерва
- Променева кістка
  - Головка променевої кістки
    - Суглобовий обвід
    - Суглобова ямка
  - Шийка променевої кістки
  - Тіло променевої кістки
    - Горбистість променевої кістки
  - Поверхні тіла променевої кістки
  - Края тіла променевої кістки
  - Шилоподібний відросток променевої кістки
  - Вирізка ліктьової кістки
  - Зап'ясткова суглобова поверхня
  - Ліктьова кістка
    - Ліктьовий відросток
    - Блокова вирізка

- Вінцевий відросток
- Горбистість ліктьової кістки
  - Вирізка променевої кістки
- Тіло ліктьової кістки
- Поверхні тіла ліктьової кістки
- Края тіла ліктьової кістки
- Головка ліктьової кістки
- Шилоподібний відросток ліктьової кістки
- Суглобовий обвід
- Кістки кисті
  - Зап'ясткові кістки
  - Човноподібна кістка
  - Півмісяцева кістка
  - Тригранна кістка
  - Горохоподібна кістка
    - Кістка-трапеція
  - Трапецієподібна кістка
  - Головчаста кістка
  - Гачкувата кістка
    - П'ясткові кістки
  - Основа п'ясткової кістки
  - Тіло п'ясткової кістки
  - Головка п'ясткової кістки
    - Кістки пальців кисті (фаланги пальців)
      - Проксимальна фаланга
      - Середня фаланга
      - Кінцева фаланга
  - Кульшова кістка
    - Кульшова западина
  - Ямка кульшової западини
  - Півмісяцева поверхня кульшової западини
  - Вирізка кульшової западини
  - Затульний отвір
  - Велика сіднична вирізка
  - Клубова кістка
    - Тіло клубової кістки
    - *Крило клубової кістки*
    - Клубовий гребінь
      - Верхня передня клубова ость
      - 
      - Нижня передня клубова ость
      - Нижня задня клубова ость
      - Верхня задня клубова ость
      - Зовнішня губа

- лінія
    - Проміжна
    - Внутрішня
  - губа
    - Клубова ямка
    - Сіднична поверхня
    - Вушкоподібна поверхня
    - Клубова горбистість
  - Сіднична кістка
    - Тіло сідничної кістки
    - Гілка сідничної кістки
    - Сідничний горб
    - Сіднична ость
    - Мала сіднична вирізка
  - Лобкова кістка**
    - Тіло лобкової кістки
    - Верхня гілка лобкової кістки
  - Лобковий горбок
    - Клубово-лобкове підвищення
    - Симфізна поверхня
  - Нижня гілка лобкової кістки
  - Затульна борозна
  - Таз
    - Тазова порожнина
    - Великий таз
    - Малий таз
    - Межова лінія
    - Лобкова дуга
    - Верхній отвір таза
    - Нижній отвір таза
  - Стегнова кістка
    - Головка стегнової кістки
    - Шийка стегнової кістки
    - Малий вертлюг стегнової кістки
    - Великий вертлюг стегнової кістки
    - Міжвертлюговий гребінь
    - Міжвертлюгова лінія
    - Тіло стегнової кістки
  - Поверхні тіла
  - Шорстка лінія стегнової кістки
    - Бічна губа
    - Присередня губа
    - Гребінна лінія
    - Сіднична горбистість
    - Підколінна поверхня
  - Присередній виросток
  - Надвиросток стегнової кістки
  - Бічний виросток
  - Надвиросток стегнової кістки
  - Наколінкова поверхня
- Міжвиросткова ямка
  - Наколінок
  - Великогомілкова кістка
    - Бічний виросток
    - Малоогомілкова суглобова поверхня
    - Присередній виросток
    - Верхня суглобова поверхня
  - Переднє міжвиросткове поле
  - Заднє міжвиросткове поле
  - Міжвиросткове підвищення
  - Тіло великогомілкової кістки
  - Поверхні тіла великогомілкової кістки
  - Горбистість великогомілкової кістки
  - Краї великогомілкової кістки
  - Присередня кісточка
  - Малоогомілкова вирізка
  - Нижня суглобова поверхня
  - Малоогомілкова кістка
    - Головка малоогомілкової кістки
    - Тіло малоогомілкової кістки
    - Бічна кісточка
  - Кістки стопи
    - Зап'ясові кістки
    - Надп'ятова кістка
    - Головка надп'ятової кістки
    - Шийка надп'ятової кістки
    - Тіло надп'ятової кістки
    - П'ятова кістка
    - П'ятковий горб
    - Підпора надп'ятової кістки
    - Човноподібна кістка
    - Присередня клиноподібна кістка
    - Проміжна клиноподібна кістка
    - Бічна клиноподібна кістка
    - Кубоподібна кістка
    - Плеснові кістки
    - Основа плеснової кістки
    - Тіло плеснової кістки
    - Головка плеснової кістки
    - Кістки пальців ( Фаланги)
    - Проксимальна фаланга
    - Середня фаланга
    - Кінцева фаланга
  - З'єднання черепа
  - Шви черепа
- Вінцеве шво черепа
    - Стрілове шво черепа
    - Ламбдоподібне шво черепа
  - Тім'ячка черепа
  - Синхондрози черепа
  - Сконево-нижньощелепний суглоб
    - Атланта-потиличний суглоб
  - З'єднання хребтового стовпа
    - Міжхребцевий диск
    - Волокнисте кільце міжхребцевого диска
    - Драглисте ядро міжхребцевого диска
  - Передня поздовжня зв'язка ( хребта )
  - Задня поздовжня зв'язка ( хребта )
  - Міжостьова зв'язка( хребта )
  - Жовта зв'язка (хребта)
  - Надостьова зв'язка (хребта)
  - Поперечна зв'язка (хребта)
  - Дуговідростковий суглоб
  - Серединний атланта-осьовий суглоб
  - Бічний атланта-осьовий суглоб
  - Крижово-куприковий суглоб
  - З'єднання грудної клітки
    - Реброво-груднинний синхондроз
    - Грудинно-ребровий суглоб
    - Суглоб головки ребра
    - Реброво-поперечний суглоб
  - З'єднання верхньої кінцівки
    - Надплечово-ключичний суглоб
    - Груднинно-ключичний суглоб
    - Міжключична зв'язка
    - Реброво-ключична зв'язка
    - Передня груднинно-ключична зв'язка
    - Задня груднинно-ключична зв'язка
  - Плечовий суглоб
  - Губа суглобової западини (плечовий суглоб)
    - Дзьобо-плечова зв'язка
  - Ліктювий суглоб
  - Плечо-ліктювий суглоб
  - Плечо-променевий суглоб

- Проксимальний променево-ліктьовий суглоб
- Обхідна ліктьова зв'язка
- Обхідна променева зв'язка
- Міжкісткова перетинка передпліччя
- Дистальний променево-ліктьовий суглоб
- Променево-зап'ястковий суглоб
- Тильна променево-зап'ясткова зв'язка
- Долонна променево-зап'ясткова зв'язка
- Ліктьова обхідна зв'язка зап'ястка
- Променева обхідна зв'язка зап'ястка
- Міжзап'ясткові суглоби
- Середньозап'ястковий суглоб
- Суглоб горохоподібної кістки
- Канал зап'ястка
- Зап'ястково-п'ясткої суглоби
- Міжп'ясткові суглоби
- П'ястково-фалангові суглоби
- Міжфалангові суглоби кисті
- Обхідні зв'язки
- З'єднання нижньої кінцівки
- Затульна перетинка
- Затульний канал
- Великий сідничий отвір
- Малий сідничий отвір
- Лобковий симфіз
- Крижово-клубовий суглоб
- Кульшовий суглоб
- Губа кульшової западини
- Зв'язка головки стегнової кістки
- Клубово-стегнова зв'язка
- Сідничо-стегнова зв'язка
- Лобково-стегнова зв'язка
- Колінний суглоб
- Поперечна зв'язка коліна
- Бічний меніск
- Присередній меніск
  - Передня схрещена зв'язка
  - Задня схрещена зв'язка
- Обхідна великогомілкова зв'язка
- Обхідна малогомілкова зв'язка
- Зв'язка наколінка
- Міжкісткова перетинка гомілки
- Велико-малогомілковий суглоб
- Надп'ястково-гомілковий суглоб
- Присередня обхідна зв'язка
- Бічна обхідна зв'язка
- Піднап'ястковий суглоб
- Надп'ястково-п'ястковочовноподібний суглоб
- Поперечний суглоб заплесна
- Роздвоєна зв'язка
- П'ястково-кубоподібний суглоб
- Клино-човноподібний суглоб
- Міжклиноподібні суглоби
- Довга підшвова зв'язка
- Запlessly-плеснові суглоби
- Міжплеснові суглоби
- Міжкісткові плеснові проміжки
- Плесно-фалангові суглоби
- Міжфалангові суглоби стопи
- М'язи спини
- Трапецієподібний м'яз
- Найширший м'яз спини
- Великий ромбоподібний м'яз
- М'яз-підймач лопатки
- Нижній задній зубчастий м'яз
- Верхній задній зубчастий м'яз
- М'яз - випрямляч хребта
- М'язи грудної клітки
- Великий грудний м'яз
- Малий грудний м'яз
- Підключичний м'яз
- Передній зубчастий м'яз
- Внутрішні міжреброві м'язи
- Зовнішні міжреброві м'язи
- Діафрагма
- Поперекова частина діафрагми
- Аортальний розтвір
- Стравохідний розтвір
- Груднинна частина діафрагми
- Реброва частина діафрагми
- Сухожилковий центр
- Отвір порожнистої вени
  - Груднинно-ребровий трикутник
- Попереково-ребровий трикутник
- М'язи живота
- Прямий м'яз живота
- Сухожилкові переділки
- Піхва прямого м'яза живота
- Зовнішній косий м'яз живота
- Пахвинна зв'язка
- Внутрішній косий м'яз живота
- Поперечний м'яз живота
- Біла лінія
- Пупкове кільце
- Пахвинний канал
- Стінки пахвинного каналу
- Поверхнєве пахвинне кільце
- Присередня ніжка
  - Бічна ніжка
- Квадратний м'яз попереку
- М'язи лиця
- Надчерепний м'яз
- Лобове черевце
- Потиличне черевце
  - Апоневротичний шолом (надчерепний апоневроз)
- Коловий м'яз ока
- Великий виличний м'яз
- М'яз-підймач верхньої губи
- М'яз-підймач кута рота
- Щічний м'яз
- М'яз-опускач кута рота
- М'яз-опускач нижньої губи
- Коловий м'яз рота
- Жувальні м'язи
- Скроневий м'яз
- Жувальний м'яз
- Бічний крилоподібний м'яз
- Присередній крилоподібний м'яз
- М'язи шиї
- Підшкірний м'яз шиї
- Груднинно-ключично-соскоподібний м'яз
- Двочеревцевий м'яз
- Переднє черевце
  - Заднє черевце
- Шило-під'язиковий м'яз
- Щелепно-під'язиковий м'яз
- Груднинно-під'язиковий м'яз
- Лопатково-під'язиковий м'яз
- Груднинно-щитоподібний м'яз

- Щито- під'язиковий м'яз
- Передній драбинчастий м'яз
- Середній драбинчастий м'яз
- Задній драбинчастий м'яз
- Передня шийна ділянка
- Піднижньощелепний трикутник
- Сонний трикутник
- Лопатково-трахеальний трикутник
- Груднинно-ключичнол-соскоподібна ділянка
- Бічна шийна ділянка
- Лопатково-ключичний трикутник
- Задня шийна ділянка
- М'язи верхньої кінцівки
- Дельтоподібний м'яз
- Надостьовий м'яз
- Підостьовий м'яз
- Малий круглий м'яз
- Великий круглий м'яз
- Підлопатковий м'яз
- Двоголовий м'яз плеча
- Довга головка двоголового м'яза плеча
- Коротка головка двоголового м'яза плеча
- Дзьобо-плечовий м'яз
- Плечовий м'яз
- Триголовий м'яз плеча
- Довга головка триголового м'яза плеча
- Присередня головка триголового м'яза плеча
- Бічна головка триголового м'яза плеча
- Променевий м'яз-згинач зап'ястка
- Круглий м'яз-привертач
- Ліктювий м'яз-згинач зап'ястка
- Поверхневий м'яз-згинач пальців
- Довгий долонний м'яз
- Довгий м'яз-згинач великого пальця
- Глибокий м'яз-згинач пальців
- Квадратний м'яз-привертач
- Плечо-променевий м'яз
- Довгий променевий м'яз-розгинач зап'ястка
- Короткий променевий м'яз-розгинач зап'ястка
- М'яз-розгинач пальців
- М'яз-розгинач мізинця
- Ліктювий м'яз-розгинач зап'ястка
- М'яз-відвертач
- Довгий відвідний м'яз великого пальця
- Короткий м'яз-розгинач великого пальця
- Довгий м'яз-розгинач великого пальця
- Короткий відвідний м'яз великого пальця
- Короткий м'яз-згинач великого пальця
- Протиставний м'яз великого пальця
- Привідний м'яз великого пальця
- Відвідний м'яз мізинця
- Короткий м'яз-згинач мізинця
- Протиставний м'яз мізинця
- Червоподібні м'язи
- Пахвова ямка
- Стінки пахової ямки
- Чотирибічний отвір
- Трьобічний отвір
- Бічна двоголова борозна
- Присередня двоголова борозна
- Ліктюва ямка
- Тримач м'язів-розгиначів
- Тримач м'язів-згиначів
- Долонний апоневроз
- Канал зап'ястка
- М'язи нижньої кінцівки
- Клубово-поперековий м'яз
- Великий поперековий м'яз
- Клубовий м'яз
- Великий сідничний м'яз
- Середній сідничний м'яз
- Малий сідничний м'яз
- Грушоподібний м'яз
- Внутрішній затульний м'яз
- Верхній близнюковий м'яз
- Нижній близнюковий м'яз
- Квадратний м'яз стегна
- Зовнішній затульний м'яз
- Кравецький м'яз
- Чотириголовий м'яз стегна
- Прямий м'яз стегна
- Бічний широкий м'яз
- Присередній широкий м'яз
- Проміжний широкий м'яз
- Гребінний м'яз
- Тонкий м'яз
- Довгий привідний м'яз
- Короткий привідний м'яз
- Великий привідний м'яз
- Двоголовий м'яз стегна
- Довга головка
- Коротка головка
- Півперетинчастий м'яз
- Півсухожилковий м'яз
- Довгий м'яз-розгинач пальців стопи
- Передній великогомілковий м'яз
- Довгий м'яз-розгинач великого пальця (стопи)
- Довгий малогомілковий м'яз
- Короткий малогомілковий м'яз
- Триголовий м'яз литки
- Литковий м'яз
- Камбалоподібний м'яз
- Довгий м'яз-згинач пальців (стопи)
- Задній великогомілковий м'яз
- Довгий м'яз-згинач великого пальця (стопи)
- Короткий м'яз-розгинач пальців
- Короткий м'яз-згинач великого пальця
- Квадратний м'яз підошви
- Короткий м'яз-згинач пальців
- Червоподібні м'язи
- Відвідний м'яз великого пальця
- Короткий м'яз- згинач великого пальця
- Привідний м'яз великого пальця
- Відвідний м'яз мізинця
- Короткий м'яз-згинач мізинця
- Надгрушоподібний отвір
- Підгрушоподібний отвір
- М'язова затока
- Судинна затока
- Широка фасція
- Клубово-гомілкове пасмо
- Підшкірний розтвір
- Серпоподібний край
- Дирчаста фасція
- Стегновий канал
- Стегнове кільце
- Привідний канал
- Стінки привідного каналу
- Привідний розтвір
- Підколінна ямка
- Верхній тримач м'язів-розгиначів

- Нижній тримач м'язів-розгиначів -
- Тримач м'язів-згиначів
- Верхній тримач
- малогомілкових м'язів
- Нижній тримач
- малогомілкових м'язів
- Підшовий апоневроз

Перелік практичних навичок до модулю 2

“Спланхнологія. Центральна нервова система і органи чуття”

Рот

*Ротова порожнина*

- *Присінок рота*
- Верхня губа
- Нижня губа
- Кут рота
- Щока
- Власне ротова порожнина
- Піднебіння
- Тверде піднебіння
- М'яке піднебіння
- Ясна
- Зуби
- Коронка зуба
- Шийка зуба
- Корінь зуба
- Різці
- Ікла
- Малі кутні зуби
- Великі кутні зуби
- Язик
- Тіло язика
  - Корінь язика
- Спинка язика
- Край язика
- Верхівка язика
- Слизова оболонка язика
- Грибоподібні сосочки язика
- Жолобуваті сосочки язика
- Листоподібні сосочки язика
- Сліпий отвір язика
- Язиковий мигдалик
- Ротові залози
- Під'язикова залоза
- Піднижньощелепна залоза
- Привушна залоза
- Привушна протока
- Зів
- Піднебінноязикова дужка
  - Піднебінноглоткова дужка
- Піднебінний мигдалик

- Мигдаликова ямка
- Глотка
- Носова частина глотки
- Склепіння глотки
- Глотковий мигдалик
- Глотковий отвір слухової труби
- Трубний валок
- Ротова частина глотки
- Гортанна частина глотки
- Порожнина глотки
- Слизова оболонка глотки
- М'язи глотки
- Стравохід
- Шийна частина
- Грудна частина
- Черевна частина
- Слизова оболонка
- Шлунок
- Передня стінка шлунка
- Задня стінка шлунка
- Велика кривина шлунка
- Мала кривина шлунка
- Кардіальний отвір
- Кардіальна частина шлунка
- Дно шлунка
- Кардіальна вирізка
- Тіло шлунка
- Воротарна частина шлунка
- Воротарна печера
- Воротарний канал
- Воротарний м'яз-замикач
- Воротарний отвір
- Слизова оболонка шлунка
- Шлункові складки
- Шлункові поля
- Тонка кишка
- Серозна оболонка тонкої кишки
- Слизова оболонка тонкої кишки
- Колові складки тонкої кишки
- Дванадцятипала кишка
- Верхня частина дванадцятипалої кишки
- Нижня частина дванадцятипалої кишки
- Великий сосочок дванадцятипалої кишки
- Малий сосочок дванадцятипалої кишки
- Горизонтальна частина дванадцятипалої кишки
- Висхідна частина дванадцятипалої кишки
- Дванадцятипало-порожньокишковий згин

- Порожня кишка
- Клубова кишка
- Товста кишка
- Слизова оболонка товстої кишки
- Півмісяцеві складки ободової кишки
- Випини ободової кишки
- Стрічки ободової кишки
- Серозна оболонка товстої кишки
- Чепцеві привіски ободової кишки
- Сліпа кишка
- Клубовий отвір
- Червоподібний відросток
- Ободова кишка
- Висхідна ободова кишка
- Правий згин ободової кишки
- Поперечна ободова кишка
- Лівий згин ободової кишки
- Низхідна ободова кишка
- Сигмоподібна ободова кишка
- Пряма кишка
- Крижовий згин
- Ампула прямої кишки
- Відхідниковий канал
- Відхідникові стовпи
- Відхідникові пазухи
- Відхідник
- Печінка
- Права частка печінки
- Ліва частка печінки
- Діафрагмова поверхня
- Нижній край
- Нутроцева поверхня
- Ямка жовчного міхура
- Ворота печінки
- Борозна порожнистої вени
- Щілина венозної зв'язки
- Кругла зв'язка печінки
- Щілина круглої зв'язки печінки
- Квадратна частка печінки
- Хвостата частка печінки
- Загальна печінкова протока
- Права печінкова протока
- Ліва печінкова протока
- Жовчний міхур
- Дно жовчного міхура
- Тіло жовчного міхура
- Шийка жовчного міхура
- Міхурові протока
- Спільна жовчна протока
- Підшлункова залоза

- Головка підшлункової залози
- Тіло підшлункової залози
- Поверхні тіла
  - Края тіла
- Хвіст підшлункової залози
- Очеревина
- Брижа тонкої кишки
- Корінь брижі
- Брижа поперечної ободової кишки
- Брижа червоподібного відростка
- Брижа сигмоподібної ободової кишки
- Великий чепець
- Малий чепець
- Зв'язки печінки
- Вінцева зв'язка
- Серпоподібна зв'язка
  - Права трикутна зв'язка
  - Ліва трикутна зв'язка
- Чепцева сумка
  - Чепцевий отвір
- Печінкова сумка
- Передшлункова сумка
- Права брижова пазуха
- Ліва брижова пазуха
- Лівий бічний канал
- Правий бічний канал
- Верхній клубово-сліпокишковий закуток
- Нижній клубово-сліпокишковий закуток
- Прямокишково-маткова заглибина
- Міхурово-маткова заглибина
- Прямокишково-міхурова заглибина
- Серединна пупкова складка
- Присередня пупкова складка
- Присередня пахвинна ямка
- Бічна пупкова складка
- Бічна пахвинна ямка
- Ніс
- Корінь носа
- Спинка носа
- Кінчик носа
- Крила носа
- Носова порожнина
- Ніздрі
- Хоани
- Носова перегородка
- Верхня носова раковина
- Середня носова раковина
- Нижня носова раковина
- Присінок носа
- Верхній носовий хід
- Середній носовий хід
- Нижній носовий хід
- Спільний носовий хід
- Приносіві пазухи
- Верхньощелепна пазуха
- Клиноподібна пазуха
- Лобова пазуха
- Рішотчасті комірки
- Слизова оболонка
- Нюхова частина
- Дихальна частина
- Гортань
- Гортань (на трупі)
- Щитоподібний хрящ
- Верхній ріг щитоподібного хряща
- Нижній ріг щитоподібного хряща
- Перстнеподібний хрящ
- Дуга перстнеподібного хряща
- Пластинка перстнеподібного хряща
- Черпакуватий хрящ
- Основа черпакуватого хряща
- М'язовий відросток черпакуватого хряща
- Голосовий відросток черпакуватого хряща
- Верхівка черпакуватого хряща
- Надгортанник
- Персне-щитоподібний суглоб
- Персне-черпакуватий суглоб
- Щито-під'язикова перетинка
- Серединна персне-щитоподібна зв'язка
- Персне-трахейна зв'язка
- Порожнина гортані
- Вхід до гортані
- Присінок гортані
- Присінкова складка
- Присінкова щілина
- Голосник
- Голосова складка
- Шлуночок гортані
- Голосова щілина
- Міжперетинкова частина голосової щілини
- Міжхрящова частина голосової щілини
- Підголосникова порожнина
- Слизова оболонка
- Еластичний конус гортані
  - Голосова зв'язка
- Чотирикутна пластинка
- Присінкова зв'язка
- М'язи гортані
- Трахея**
- Шийна частина
- Грудна частина
- Роздвоєння трахеї
- Трахейні хрящі
- Кільцеві (трахейні) зв'язки
- Перетинчаста стінка
- Бронхи
- Правий головний бронх
- Лівий головний бронх
- Бронхове дерево
- Легені
- Права легеня
- Ліва легеня
- Основа легені
- Верхівка легені
- Реброва поверхня і
- Хребтова частина ребрової поверхні легені
- Середостінна поверхня
- Діафрагмова поверхня
- Міжчасткова поверхня
- Передній край легені
- Язичок лівої легені
- Серцева вирізка лівої легені
- Язичок лівої легені
- Нижній край легені
- Ворота легені
- Корінь легені
- Коса щілина легені
- Горизонтальна щілина правої легені
- Верхня частка легені (лівої, правої)
- Середня частка правої легені
- Нижня частка легені (лівої, правої)
- Плевра
- Нутрощева (легенева) плевра
- Пристінкова плевра
- Купол плеври
- Реброва частина
- Середостінна частина
- Діафрагмова частина
- Плевральна порожнина

- Реброво-діафрагмовий закуток
- Реброво-середостінний закуток
- Нирка
  - Нирки (права, ліва)
  - Бічний край
  - Присередній край
  - Ниркові ворота
  - Ниркова пазуха
  - Передня поверхня
  - Задня поверхня
  - Верхній кінець (полюс)
  - Нижній кінець (полюс)
  - Жирова капсула нирки
  - Волокниста капсула нирки
  - Кіркова речовина нирки
  - Мозкова речовина нирки
  - Ниркові піраміди
  - Ниркові сосочки
  - Ниркові стовпи
  - Ниркова миска
  - Велика ниркова чашечка
  - Мала ниркова чашечка
- Сечовід (правий, лівий)
  - Черевна частина
  - Тазова частина
  - Внутрішньостінкова частина
- Сечовий міхур
  - Верхівка міхура
  - Тіло міхура
  - Дно міхура
  - Шийка міхура
  - Трикутник міхура
  - Вічко сечоводу
  - Внутрішнє вічко сечівника
  - Слизова оболонка
- Яечко
  - Присередня поверхня
  - Бічна поверхня
  - Верхній кінець ( полюс)
  - Нижній кінець (полюс)
  - Передній край
  - Задній край
  - Білкова оболонка
  - Середостіння яєчка
  - Перегородочки яєчка
  - Часточки яєчка
  - Паренхіма яєчка
- Над'яечко
  - Головка над'яєчка
  - Тіло над'яєчка
  - Хвіст над'яєчка
- Сім'яний канатик
  - Складові частини
- Сім'явиносна протока
  - Калиткова частина
- Канатикові частина
- Пахвинна частина
- Тазова частина
- Ампула сім'явиносної протоки
- Сім'яний пухірець
- Передміхурова залоза
  - Основа передміхурової залози
  - Верхівка передміхурової залози
  - Передня поверхня
  - Задня поверхня
  - Частка (права, ліва) передміхурової залози
  - Перешийок передміхурової залози
- Статевий член
  - Корінь статевого члена
  - Тіло статевого члена
  - Спинка статевого члена
  - Головка статевого члена
  - Печеристе тіло статевого члена
  - Губчасте тіло статевого члена
- Чоловічий сечівник
  - Передміхурова частина
  - Перетинчаста (проміжна) частина
  - Губчаста частина
  - Внутрішнє вічко сечівника
  - Зовнішнє вічко сечівника
- Калитка
- Яєчник**
  - Вільний край
  - Брижовий край
  - Присередня поверхня
  - Бічна поверхня
  - Трубний кінець
  - Матковий кінець
  - Білкова оболонка
  - Кора яєчника
  - Мозкова речовина яєчника
  - Власна зв'язка яєчника
- Матка
  - Передня поверхня
  - Задня поверхня
  - Тіло матки
  - Дно матки
  - Шийка матки
  - Надпіхвова частина шийки
  - Піхвова частина шийки
  - Порожнина матки
  - Вічко матки
  - Канал шийки матки
  - Широка маткова зв'язка
  - Кругла маткова зв'язка
- Маткова труба
  - Маткова частина
  - Перешийок маткової труби
  - Ампула маткової труби
  - Лійка маткової труби
  - Торочки маткової труби
  - Маткове вічко маткової труби
  - Черевний отвір маткової труби
- Піхва
  - Склепіння піхви
  - Передня стінка піхви
  - Задня стінка піхви
- Зовнішні жіночі статеві органи
  - Лобкове підвищення
  - Велика соромітна губа
  - Соромітна щілина
  - Мала соромітна губа
  - Присінок піхви
  - Отвір піхви
  - Клітор
- Жіночий сечівник
- Промежина
  - Сідничо-відхідникова ямка
  - Цибулинно-губчастий м'яз
  - Сідничо-печеристий м'яз
  - Поверхневий поперечний м'яз промежини
  - Глибокий поперечний м'яз промежини
  - Зовнішній м'яз замикач відхідника
- Серце**
  - Основа серця
  - Верхівка серця
  - Груднинно-реброва поверхня серця
  - Діафрагмова поверхня серця
  - Легенева поверхня ( права, ліва)
  - Вінцева борозна
  - Передня міжшлуночкова борозна
  - Задня міжшлуночкова борозна
  - Аорта ( на серці)
  - Верхня порожниста вена ( на серці)
  - Нижня порожниста вена ( на серці)
  - Легеневий стовбур ( на серці)
  - легенева артерія ( права, ліва)

- Праві легеневі вени ( на серці)
- Ліві легеневі вени ( на серці)
- Праве передсердя
- Праве вушко
- Гребенясті м'язи
- Отвір верхньої порожнистої вени
- Отвір нижньої порожнистої вени
- Отвір вінцевої пазухи
- Ліве передсердя
- Ліве вушко
- Гребенясті м'язи
- Отвори легневих вен
- Міжпередсердна перегородка
- Овальна ямка
- Правий шлуночок
- Правий передсердно-шлуночковий отвір
- Правий передсердно-шлуночковий клапан
- Передня стулка
- Задня стулка
- Перегородкова стулка
- Артеріальний конус
- Отвір легеневого стовбура
- Клапан легеневого стовбура
- Права півмісяцева заслінка
- Ліва півмісяцева заслінка
- Передня півмісяцева заслінка
- Передній соскоподібний м'яз
- Задній соскоподібний м'яз
- Перегородковий соскоподібний м'яз
- Сухожилкові струни
- М'ясисті перекладки
- Лівий шлуночок серця
- Лівий передсердно-шлуночковий отвір
- Лівий передсердно-шлуночковий клапан
- Передня стулка
- Задня стулка
- Присінок аорти
- Отвір аорти
- Клапан аорти
- Права півмісяцева заслінка
- Ліва півмісяцева заслінка
- Задня півмісяцева заслінка
- Пазухи аорти
- Передній соскоподібний м'яз
- Задній соскоподібний м'яз
- Сухожилкові струни
- М'ясисті перекладки
- Міжшлуночкова перегородка
- Ендокард
- Міокард
- Епікард
- Перикард (осердя)
- Осердна поперечна пазуха
- Осердна коса пазуха
- Права вінцева артерія серця**
- Задня міжшлуночкова гілка
- Ліва вінцева артерія серця
- Передня міжшлуночкова гілка
- Огинальна гілка
- Вінцева пазуха
- Велика серцева вена
- Середня серцева вена
- Мала серцева вена
- Щитоподібна залоза
- Частка щитоподібної залози
- Перешийок щитоподібної залози
- Надниркова залоза (права, ліва)
- Гіпофіз
- Шишкоподібна залоза
- Кістковий мозок
- Загруднина залоза ( тимус)
- Селезінка
- Ворота селезінки
- Піднебінні мигдалики
- Червоподібний відросток
- Спинний мозок**
- Шийне стовщення
- Попереково-крижове стовщення
- Мозковий конус
- Кінцева нитка
- Передня серединна щілина
- Задня серединна борозна
- Передньобічна борозна
- Задньобічна борозна
- Канатики спинного мозку
- Передній канатик
  - Бічний канатик
  - Задній канатик
- Центральний канал
- Сіра речовина
- Передній ріг
- Задній ріг
- Біла речовина
- Головний мозок**
- Стовбур головного мозку
- Довгастий мозок
- Міст
- Середній мозок
- Довгастий мозок
- Передня серединна щілина
- Піраміда довгастого мозку
- Перехрестя пірамід
- Передньобічна борозна
- Оліва
- Задньобічна борозна
- Клиноподібний пучок
- Клиноподібний горбок
- Тонкий пучок
- Тонкий горбок
- Задня серединна борозна
- Нижня мозочкова ніжка
- Міст
- Основна борозна
- Середня мозочкова ніжка
- Верхня мозочкова ніжка
- Верхній мозковий парус
- Покрив мосту (на поперечному розрізі)
- Основна частина мосту
- Четвертий шлуночок
- Ромбоподібна ямка
- **Серединна борозна**
- Присереднє підвищення ромбоподібної ямки
- **Мозкові смуги четвертого шлуночка**
- Трикутник під'язикового нерва
- **Трикутник блукаючого нерва**
- Бічний закуток
- Присереднє підвищення ромбоподібної ямки
- Лицевий горбок
- Присінкове поле
- Покрив четвертого шлуночка
- Верхній мозковий парус
  - Нижній мозковий парус
- Середній мозок
- Покривля середнього мозку
- Пластинка покрівлі
  - Верхній горбок
  - Нижній горбок
  - Ручка верхнього горбка
  - Ручка нижнього горбка
- Водопровід мозку
- Міжніжкова ямка
- Задня пронизана речовина
- Ніжка мозку
- Покрив середнього мозку
- Червоне ядро



- Чорна речовина
- Основа ніжки мозку
- Мозочок
- Півкуля мозочка
- Черв'як мозочка
- Щілини мозочка
- Листки мозочка
- Клаптик
- Дерево життя
- Кора мозочка
- Зубчасте ядро
- Нижня мозочкові ніжка
- Середня мозочкові ніжка
- Верхня мозочкові ніжка
- Проміжний мозок
- Таламус
- Передній горбок таламуса
- Подушка таламуса
- Мозкова смуга таламуса
- Епіталамус
- Повідець
- Повідцевий трикутник
- Шишкоподібна залоза
- Метаталамус
- Бічне колінчасте тіло
- Присереднє колінчасте тіло
- Гіпоталамус
- Зорове перехрестя
- Зоровий шлях
- Сірий горб
- Лійка
- Сосочкове тіло
- Третій шлуночок
- Стінки
- Міжшлуночковий отвір
- Отвір водопроводу мозку
- Півкуля великого мозку
- Поздовжня щілина великого мозку
- Бічна ямка великого мозку
- Лобова частка
- Тім'яна частка
- Сконева частка
- Потилична частка
- Острівець
- Верхньобічна поверхня великого мозку
- Центральна борозна
- Бічна борозна
- Лобова частка
- Лобовий полюс
- Передцентральна борозна
- Передцентральна звивина
- Верхня лобова борозна
- Нижня лобова борозна
- Верхня лобова звивина
- Середня лобова звивина
- Нижня лобова звивина
- Висхідна гілка
- Передня гілка
- Покришкова частина
- Трикутна частина
- Очноямкова частина
- Тім'яна частка
- Зацентральна борозна
- Зацентральна звивина
- Верхня тім'яна часточка
- Внутрішньотім'яна борозна
- Нижня тім'яна часточка
- Кутова звивина
- Надкрайова звивина
- Сконева частка
- Верхня сконева борозна
- Нижня сконева борозна
- Верхня сконева звивина
- Середня сконева звивина
- Нижня сконева звивина
- Поперечні скроневі звивини
- Потилична частка
- Потиличний полюс
- Острівець
- Звивини острівця
- Присередня і нижня поверхні півкулі великого мозку
- Борозна мозолистого тіла
- Борозна пояса
- Поясна звивина
- Перешийок поясної звивини
- Морсьькоконикова борозна
- Приморсьькоконикова звивина
- Гачок
- Зубчаста звивина нюхова борозна
- Прицентральна борозна
- Прицентральна часточка
- Передклин
- Тім'яно-потилична борозна
- Клин
- Острогова борозна
- Язикова звивина
- Обхідна борозна
- Присередня потилично-сконева звивина
- Потилично-сконева борозна
- Бічна потилично-сконева звивина
- Пряма звивина
- Нюхова борозна
- Очноямкові борозни
- Очноямкові звивини
- Мозолисте тіло
- Дзьоб
- Коліно
- Стовбур
- Валик
- Прозора перегородка
- Склепіння
- Стовп
- Тіло
- Ніжка
- Нюхова цибулина
- Нюховий шлях
- Нюховий трикутник
- Передня пронизана речовина
- Основні ядра
- Смугасте тіло
- Хвостате ядро
- Голова
- Тіло
- Хвіст
- Сочевицеподібне ядро
- Лушпина
- Бічна бліда куля
- Присередня бліда куля
- Огорожа
- Бічні шлуночки
- Центральна частина бічного шлуночка
- Стінки центральної частини
- Передній (Лобовий) ріг бічного шлуночка
- Стінки переднього рогу
- Задній (Потиличний) ріг бічного шлуночка
- Стінки заднього рогу
- Пташина острога бічного шлуночка
- Обхідне підвищення бічного шлуночка
- Нижній (Скроневий) ріг бічного шлуночка
- Стінки нижнього рогу
- Морський коник
- Міжшлуночковий отвір
- Зовнішня капсула кінцевого мозку
- Внутрішня капсула кінцевого мозку
- Передня ніжка внутрішньої капсули
- Коліно внутрішньої капсули

- Задня ніжка внутрішньої капсули
- Спинномозкова тверда оболонка
- Тверда оболонка головного мозку
- Серп великого мозку
- Серп мозочка
- Намет мозочка
- Діафрагма сідла
- Пазухи твердої оболони
- Верхня стрілова пазуха
- Нижня стрілова пазуха
- Пряма пазуха
- Потилична пазуха
- Поперечна пазуха
- Стік пазух
- Сигмоподібна пазуха
- Печериста пазуха
- Клино-кам'яна пазуха
- Верхня кам'яниста пазуха
- Нижня кам'яниста пазуха
- Павутинна оболонка головного мозку
- Спинномозкова павутинна оболонка
- М'яка оболонка головного мозку
- Спинномозкова м'яка оболонка
- Очне яблуко
- Волокниста оболонка очного яблука
- Білкова оболонка ока
- Рогівка
- Судинна оболонка очного яблука
- Власне судинна оболонка
- Війкове тіло
- Райдужка
- Зіниця
- Сітківка
- Кришталік
- Склисте тіло
- Додаткові структури ока
- Зовнішні м'язи очного яблука
- Бічний прямий м'яз
- Верхній прямий м'яз
- Присередній прямий м'яз
- Бічний прямий м'яз
- Верхній косий м'яз
- Нижній косий м'яз
- Брова
- Верхня повіка
- Нижня повіка
- Сполучна оболонка (Кон'юнктива)
- Верхнє склепіння сполучної оболонки
- Нижнє склепіння сполучної оболонки
- Сльозова залоза
- Зовнішнє вухо
- Вушна раковина
- Завиток
- Протизавиток
- Козелок
- Протикозелок
- Вушна часточка
- Зовнішній слуховий хід
- Зовнішній слуховий отвір
- Барабанна перетинка
- Середнє вухо
- Барабанна порожнина
- Покривельна стінка
- Яремна стінка
- Лабіринтна стінка
- Сосокподібна стінка
- Сонна стінка
- Перетинчаста стінка
- Стремінце
- Коваделко
- Молоточок
- Слухова труба
- Внутрішнє вухо
- Кістковий лабіринт
- Присінок
- Півколові канали
- Завитка
- Перетинчастий лабіринт
- Черепні нерви**
- Зоровий нерв (II пара)
- Окоруховий нерв (III пара)
- Блоковий нерв (IV пара)
- Трійчастий нерв (V пара) та його вузол
- Очний нерв (1 гілка V пари)
- Верхньощелепний нерв (2 гілка V пари)
- Нижньощелепний нерв (3 гілка V пари)
- Вушно-скроневи нерв
- Язиковий нерв
- Нижній комірковий нерв
- Відвідний нерв (VI пара)
- Лицевий і проміжний нерви (VII пара)
- Присінково-завитковий нерв (VIII пара)
- Язикоглотковий нерв (IX пара)
- Блукаючий нерв (X пара)
- Поворотний гортанний нерв
- Передній і задній блукаючі стовбури
- Додатковий нерв (XI пара)
- Під'язиковий нерв (XII пара)
- Перелік практичних навичок до модулю 3 "Судини і нерви голови, шиї, тулуба та кінцівок"
- Аорта
- Цибулина аорти
- Висхідна аорта
- Дуга аорти
- Гілки дуги аорти
- Низхідна аорта
- Грудна аорти
- Черевна аорти
- Плецо-головний стовбур**
- Права загальна сонна артерія
- Права підключична артерія
- Загальна сонна артерія (права, ліва)
- Зовнішня сонна артерія
- Верхня щитоподібна артерія
- Язикова артерія
- Лицева артерія
- Потилична артерія
- Задня вушна артерія
- Висхідна глоткова артерія
- Поверхнева скронева артерія
- Верхньощелепна артерія
- Нижня коміркова артерія
- Середня оболонна артерія
- Внутрішня сонна артерія
- Шийна частина
- Кам'яниста частина
- Печериста частина
- Мозкова частина
- Очна артерія
- Передня мозкова артерія
- Задня сполучна артерія
- Підключична артерія (права, ліва)
- Хребтова артерія
- Основна артерія
- Задня мозкова артерія
- Внутрішня грудна артерія
- Щито-шийний стовбур
- Нижня щитоподібна артерія
- Реброво-шийний стовбур
- Поперечна артерія шиї
- Артеріальне коло мозку

- Внутрішня яремна вена
- Лицева вена
- Занижньощелепна вена
- Зовнішня яремна вена
- Передня яремна вена
- Верхня порожниста вена
- Плечо-головна вена ( права, ліва)
- Грудна протока
- Грудна аорта
- Задні міжреброві артерії
- Черевна аорта
- Нижня діафрагмова артерія
- Поперекові артерії
- Черевний стовбур
- Ліва шлункова артерія
- Селезінкова артерія
- Ліва шлунково-чепцева артерія
- Загальна печінкова артерія
- Шлунково-дванадцятипалокишкова артерія
- Права шлунково-чепцева артерія
- Верхня підшлунково-дванадцятипалокишкова артерія
- Права шлункова артерія
- Власна печінкова артерія
- Верхня брижова артерія
- Нижня підшлунково-дванадцятипалокишкова артерія
- Порожньокишкові артерії
- Клубовокишкові артерії
- Клубово-ободовокишкова артерія
- Права ободовокишкова артерія
- Середня ободовокишкова артерія
- Нижня брижова артерія
- Ліва ободовокишкова артерія
- Сигмоподібна артерія
- Верхня прямокишкова артерія
- Середня надниркова артерія
- Ниркова артерія
- Ячкова (яєчникова) артерія
- Спільна клубова артерія
- Внутрішня клубова артерія**
- Клубово-поперекова артерія
- Верхня сіднична артерія
- Нижня сіднична артерія
- Затульна артерія
- Пупкова артерія
- Маткова артерія
- Внутрішня соромітна артерія
- Нижня міхурові артерія
- Середня прямокишкова артерія
- Спільна клубова вена (права, ліва)
- Нижня порожниста вена
- Поперекові вени
- Ячкова (яєчникова) вена
- Ниркова вена
- Надниркова вена
- Внутрішня клубова вена**
- Ворітна печінкова вена
- Верхня брижова вена
- Нижня брижова вена
- Селезінкова вена
- Пахвова артерія
- Грудо-надплечова артерія
- Бічна грудна артерія
- Підлопаткова артерія
- Грудо-спинна артерія
- Огинальна артерія лопатки
- Задня огинальна артерія плеча
- Передня огинальна артерія плеча
- Плечова артерія
- Глибока артерія плеча
- Верхня ліктюва обхідна артерія
- Нижня ліктюва обхідна артерія
- Променева артерія
- Поверхнева долонна гілка
- Ліктюва артерія**
- Загальна міжкісткова артерія
- Поверхнева долонна дуга
- Глибока долонна дуга
- Загальні долонні пальцеві артерії
- Підключична вена
- Пахвова вена
- Головна вена
- Основна вена
- Плечові вени
- Ліктюві вени
- Променеві вени
- Зовнішня клубова артерія
- Нижня надчеревна артерія
- Стегнова артерія
- Поверхнева надчеревна артерія
- Глибока стегнова артерія
- Присередня огинальна артерія стегна
- Бічна огинальна артерія стегна
- Низхідна колінна артерія
- Підколінна артерія
- Бічна верхня колінна артерія
- Присередня верхня колінна артерія
- Бічна нижня колінна артерія
- Присередня нижня колінна артерія
- Середня колінна артерія
- Передня великогомілкова артерія**
- Тильна артерія стопи
- Дугоподібна артерія
- Задня великогомілкова артерія
- Малоогомілкова артерія
- Бічна підшвова артерія
- Присередня підшвова артерія
- Зовнішня клубова вена**
- Стегнова вена
- Велика підшкірна вена
- Глибока стегнова вена
- Підколінна вена
- Мала підшкірна вена
- Передні великогомілкові вени
- Задні великогомілкові вени
- Симпатичний стовбур**
- Вузли симпатичного стовбура
- Міжвузлові гілки симпатичного стовбура
- Великий нутрощевий нерв
- Малий нутрощевий нерв
- Черевне сплетення та вузли
- Спинномозкові нерви**
- Шийне сплетення
- Шийна петля
- Малий потиличний нерв
- Великий вушний нерв
- Шийний поперечний нерв
- Діафрагмовий нерв
- Плечове сплетення
- Стовбури
- Верхній стовбур
- Середній стовбур
- Нижній стовбур
- Надключична частина

- Довгий грудний нерв
- Підключичний нерв
- Надлопатковий нерв
- Грудо-спинний нерв
- Присередній грудний нерв
- Бічний грудний нерв
- Підключична частина
- Бічний пучок
- Присередній пучок
- Задній пучок
- М'язово-шкірний нерв
- Серединний нерв
- Ліктьовий нерв
- Променевий нерв
- Пахвовий нерв
- Присередній шкірний нерв  
плеча
- Присередній шкірний нерв  
передпліччя
- Міжреброві нерви
- Поперекове сплетення
- Клубово-підчеревний нерв
- Клубово-пахвинний нерв
- Статено-стегновий нерв
- Бічний шкірний нерв стегна
- Затульний нерв
- Стегновий нерв
- Крижове сплетення

### 3.3.Контрольні завдання до самостійної роботи

#### Теми рефератів

**Тема 1.** Андреас Везалій і початок наукової анатомії

**Тема 2.** Леонардо да Вінчі – великий живописець, один з основоположників пластичної анатомії

**Тема 3.** Вклад М.Ф. Іваніцького і його школи в розвиток спортивної морфології

**Тема 4.** Стадії ембріогенезу. Зародкові листки - розвиток тканин і органів.

1. Розвиток ембріона людини

2. Гістогенез

3. Органогенез

**Тема 5.** Фізіологічні вигини хребта

Будова хребетного стовпа і зміни хребта при сколіозі

**Тема 6.** Визначення виду постави залежно від ступеня вираженості вигинів хребта

Види постави із збільшенням та зменшенням кривизни хребта

**Тема 7.** Види склепінь стопи. Функціональне призначення склепінь стопи.

М'язи, що утримують склепіння стопи. Зв'язки, що

зміцнюють склепіння стопи. Умови збереження склепінь стопи.

**Тема 8.** М'язи, що підтримують склепіння стопи

1. М'язи розгиначі стопи

2. М'язи згиначі стопи

**Тема 9.** Оболонки кістки

1. Будова

2. Функціональне призначення періосту, мезосту та ендосту

3. Вікові особливості окістя

**Тема 10.** Вивчення особливостей кісток скелета у віковому аспекті.

Особливості кісток скелета у дітей, дорослих та людей похилого віку

**Тема 11.** Структури, що укріплюють суглоб та обмежують його рухи

1. Допоміжний апарат суглоба

2. Призначення зв'язок суглоба

**Тема 12.** Кровопостачання і іннервація м'язів тулуба

1. Кровопостачання м'язів тулуба

2. Іннервація м'язів тулуба

**Тема 13.** М'язи антагоністи і м'язи синергисти

1. М'язи - антагоністи

2. М'язи - синергисти

**Тема 14.** Черевний прес і його функціональне значення у спорті

1. Діафрагма тіла людини

2. Стінки черевного преса

3. Функціональне призначення черевного преса

**Тема 15.** Будова зубів

1. Особливості молочних зубів і час їх розвитку

2. Формула постійних зубів.

3. Особливості різців, іклів, молярів. Черга їх появи.

4. Профілактика

**Тема 16.** Селезінка, її розташування, зовнішні і внутрішні будова.

1. Будова і функції селезінки

2. Роль селезінки в кровообігу

**Тема 17.** Оболонки спинного і головного мозку

1. Менінгіальна оболонка

2. Павутинна оболонка

3. Судинна оболонка

## 4. Міжоболонкові простіри

**Тема 18.** Гіпофіз

1. Аденогіпофіз
2. Нейрогіпофіз

**3.4. Індивідуальні завдання**

Індивідуальна учбово-дослідницька (УДРС) або науково-дослідницька (НДРС) робота здобувачів (по вибору) припускає:

- підготовку огляду наукової літератури (реферату);
- підготовку ілюстративного матеріалу по даних темах (мультимедійна презентація, набір таблиць, схем, малюнків і тому подібне);
- виготовлення учбових і музейних препаратів, моделей;

**Інші заохочення**

- проведення наукового дослідження в рамках студентського наукового кружка кафедри;
- участь в науковій тематиці кафедри;
- участь в анатомічних олімпіадах і ін.

**Правила оскарження оцінки**

Оскарження оцінки проводиться згідно положення «Про апеляцію результатів підсумкового контролю здобувачів освіти Харківського національного медичного університету», наказ від 30.09.2020р. №252.

[http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=1226%3A2013-03-25-12-07-55&catid=4%3A2011-05-04-07-20-12&Itemid=19&lang=uk](http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1226%3A2013-03-25-12-07-55&catid=4%3A2011-05-04-07-20-12&Itemid=19&lang=uk)

**4. ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ**

Щоб успішно пройти відповідний курс необхідно регулярно відвідувати практичні заняття; мати теоретичну підготовку до практичних занять згідно тематики; не спізнюватися і не пропускати заняття; виконувати всі необхідні завдання і працювати кожного заняття; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися до кураторів курсу з різних питань за тематикою занять і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Студенти можуть обговорювати різні завдання, але їх виконання - строго індивідуально. Не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки, користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття з метою, не пов'язаною з навчальним процесом. Не допускаються запізнення здобувачів на практичні заняття.

Відвідування пацієнтів під час курації в лікарні можливо за умови наявності у здобувачів відповідної форми одягу, санітарної книжки з відміткою про вакцинацію проти дифтерії, результатів обстеження на напруження імунітету за кором (або відмітка про

вакцинацію), або іншими інфекційними захворюваннями згідно поточної епідемічної ситуації.

Студенти з особливими потребами можуть зустрічатися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, контакуйте з викладачем.

Заохочується участь здобувачів у проведенні наукових досліджень та конференціях за даною тематикою.

Усі студенти ХНМУ захищені Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Харківському національному медичному університеті, розроблено з метою визначення дієвого механізму врегулювання конфліктних ситуацій, пов'язаних із дискримінацією та сексуальними домаганнями. Дане Положення розроблено на підставі таких нормативно-правових актів України: Конституція України; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Загальна рекомендація № 25 до параграфу 1 статті 4 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Зауваження загального порядку № 16 (2005) «Рівне для чоловіків та жінок право користування економічними, соціальними і культурними правами» (стаття 3 Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН); Рекомендації щодо виховання в душі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в душі поваги до прав людини і основних свобод (ЮНЕСКО); Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Харківський національний медичний університет забезпечує навчання та роботу, що є вільними від дискримінації, сексуальних домагань, залякувань чи експлуатації. Університет визнає важливість конфіденційності. Всі особи, відповідальні за здійснення цієї політики (співробітники/-ці деканатів, факультетів, інститутів та Центру гендерної освіти, члени студентського самоврядування та етичного комітету, проректор з науково-педагогічної роботи), дотримуються конфіденційності щодо осіб, які повідомляють або яких звинувачують у дискримінації або сексуальних домаганнях (за виключенням ситуацій, коли законодавство вимагає розголошення інформації та/або коли розкриття обставин Університетом необхідне для захисту безпеки інших).

ХНМУ створює простір рівних можливостей, вільний від дискримінації будь-якого національного, расового чи етнічного походження, статі, віку, інвалідності, релігії, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, або сімейного стану. Всі права, привілеї, програми та види діяльності, що надаються студентам/-кам або співробітникам/-цям університету, розповсюджуються на всіх без винятку за умови належної кваліфікації. Антидискримінаційна політика та політика протидії сексуальним домаганням ХНМУ підтверджується Кодексом корпоративної етики та Статутом ХНМУ.

## 5.АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

**Кафедра анатомії людини підтримує нульову толерантність до плагіату.** Від здобувачів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

## 6.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Базова:

1. Анатомія людини : підручник : у 3 т. / А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін [та ін.]. – 7-ме вид., доопр. – Вінниця : Нова Книга, 2019.
2. Анатомія дитини (з основами ембріології та вадами розвитку) : навчально-методичний посібник для здобувачів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів / І. І. Бобрик, В. С. Школьніков, С. Д. Максименко, Ю. Й. Гумінський. - Луганськ : Віртуальна реальність, 2012.
3. Черкасов В.Г. Історія анатомія (хронологія розвитку та видатні анатоми) / В.Г. Черкасов, Ю.Й. Гумінський, Е.В. Черкасов, В.С. Школьніков. – Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2012. – 148 с.
4. Анатомія людини : у 3-х т. / Під ред. В.Г. Ковешнікова. - Луганськ : Вид-во «Шико» ТОВ «Віртуальна реальність», 2008. - 400 с
5. Анатомія людини : підручник / [Кривко Ю. Я., Черкасов В. Г., Кравчук С. Ю. Сопнєва Н. Б. та ін.] ; за ред.: проф. Кривка Ю. Я., проф. Черкасова В. Г. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 448с.
6. Атлас анатомии человека: учеб. пособие в 4-х томах / Р. Д. Синельников, Я. Р. Синельников, А. Я. Синельников ; ред. А. Г. Цыбулькин. - 7-е изд., перераб. - М. : Новая волна, 2012.
7. Sobotta. Атлас анатомії людини. У двох томах. Переробка та редакція українського видання: В. Г. Черкасов., пер. О. І. Ковальчука. - Київ : Український медичний вісник, 2009.
8. Неттер Ф. Г. Atlas of Human Anatomy. Атлас анатомії людини: переклад 7- го англ. Вид.: двомовне вид. / Френк Г. Неттер; наук. Ред. Перекладу Л Р. Матешук-Вацеба, І.



- Є. Герасимюк, В. В. Кривецький, О. Г. Попадинець. – К. – ВСВ «Медицина», 2020. – 736 с.
9. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / В. Г. Черкасов, І. І. Бобрик, Ю. Й. Гумінський, О. І. Ковальчук. – Вінниця: НоваКнига, 2010. – 392с.
  10. Анатомія людини (у двох частинах) : підручник / За ред. К.А. Дюбенка. – Ч.1. – К. : ВАТ «Поліграфкнига», 2008. – 528 с.
  11. Конспект лекцій з дисципліни «Анатомія людини» / Григор'єва О.А., Світлицький А.О. - — Запоріжжя : [ЗДМУ], 2020. — 173 с
  12. Матешук-Вацеба Л. Р. Нормальна анатомія: навчально-методичний посібник / Л. Р. Матешук-Вацеба; Львівський національний медичний ун-т ім. Д. Галицького. – Львів: Наукове товариство ім. Шевченка; Вінниця: Нова Книга, 2019. – 432 с.: іл
  13. Анатомія людини: навч. посібник. для студ. вис. навч. завід. IV рівнів. акр. / В. Г. Черкасов, С. Ю. Кравчук. – Вінниця: Нова книга, 2014. – 640 с.
  14. Анатомія опорно-рухового апарату: будова, особливості дитячого віку та вади розвитку: навчально-методичний / Я.А. Тарасенко, О.О. Тихонова. – Полтава, 2018. – 205 с.
  15. Чернокульський С.Т., Єрмольєв В.О. Навчально-методичний посібник для студентів та викладачів ВМНЗ. Анатомія судин та нервів тулуба (ангіоневрологія) (видання п'яте, доповнене). - Київ. / Книга-плюс. 2016.

#### **Допоміжна література:**

1. Atlas of Regional Anatomy of the Brain Using MRI: With Functional Correlations / J. C. Tamraz, Y. G. Comair. - [S. l.] : Springer, 2000. - 328 p.
2. McCraw and Arnold's Atlas of Muscle and Musculocutaneous Flaps / J. B. McCraw, Ph. G. Arnold. - [S. l.] : Lippincott Williams & Wilkins, 1986. - 735 p.
3. Clinical Anatomy / Ellis Harold. - 11th ed. - [S. l.] : Blackwell Publishing Limited, 2006. - 439 p.
4. The Human Body: An Introduction to Structure and Function / Adolf Faller, Michael Schuenke, Gabriele Schunke. - [S. l.] : Thieme, 2004. - 708 p.
5. Grant's Atlas of Anatomy / ed.: A. M.R. Agur, A. F. Dalley. - 12th ed. - [S. l.]: Lippincott Williams & Wilkins, 2009. - 1627 p.
6. Bones and Muscles: An Illustrated Anatomy / Virginia Cantarella. - [S. l.] : Wolf Fly Press, 1999. - 190 p
7. Neuroanatomy (MRI and CT) / D. E. Haines. - 6 ed. - [S. l.] : Lippincott Williams & Wilkins, 2000. - 300 p.
8. Color Atlas of Human Anatomy :учебник. Vol. 1. Locomotor System / W. Kahle, H. Leonhardt, W. Platzer. - 3-rd revised ed. - New York : Thieme, 1986. - 226 p.
9. Color Atlas of Human Anatomy: учебник. Vol. 3. Nervous System and Sensory Organs / W. Kahle, H. Leonhardt, W. Platzer. - 3-rd revised ed. - New York : Thieme, 1986. - 374 с.
10. Color Atlas of Human Anatomy: учебник. Vol. 2. Internal Organs / H. Leonhardt. - 3-rd revised. - New York : Thieme, 1998. - 361 с.
11. Anatomy at a Glance: атлас / O. Faiz, D. Moffat. - Oxford : Blackwell Science, 2002. - 177 p.

12. Gray's Anatomy: The Anatomical Basis of Clinical Practice : учебник / ed. S. Standring. - [S. l.] : Elsevier Inc., 2008. - 2504 p.
13. Human Anatomy: учеб. пособие / К. Saladin. - Boston : McGraw-Hill, 2004.- 802 p.
14. Pocket atlas of human anatomy based on the International nomenclature: атлас / H. Feneis, W. Dauber. - 4th ed. - - Stuttgart ; N.Y. : Thieme, 2000. - 509 p.

### **7.ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ**

<http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=496>